

eStudie.no – presenterer:

Samfunnsutviklingen

Skrevet av: Kjetil Sander © Juni 2020

Innholdsfortegnelse

INNHALDSFORTEGNELSE	2
1 SAMFUNNSUTVIKLINGEN	8
1.1 FRA PREINDUSTRIELT TIL POSTINDUSTRIELT SAMFUNN	8
1.2 Jeger og sankedannelse	11
1.2.1 Nomadeliv organisert i små samfunnsgrupper	11
1.2.2 Små materielle forskjeller	12
1.2.3 Bytteøkonomi	12
1.2.4 Redskaper og forskning	12
1.2.5 Høy dødelighet og lav levealder	12
1.2.6 2 timers arbeidsdag	12
1.2.7 Skille mellom jeger- og sankedannelse og jordbruksdannelse	13
1.3 JORDBRUKSDANNELSE	13
1.3.1 Hortikulturelle dannelse	13
1.3.2 Jordbruksdannelse	13
1.3.3 Slutt på nomadelivet	13
1.3.4 Et mer avansert dannelse vokste frem og rikdom kom på dagsorden	14
1.3.5 Spesialisering ble nå mulig	14
1.3.6 Pengeøkonomi vokser etter hvert frem	14
1.3.7 Sosiale klasser vokste frem	14
1.3.8 Stater ble nå mulig	14
1.3.9 Jordbruket var bærebjelken i økonomien	15
1.3.10 Sykdommer ble et dannelseproblem	15
1.3.11 Bøndernes levde et usikkert liv	15
1.3.12 De første økonomiske systemene vokste frem	15
1.4 INDUSTRIELT SAMFUNN	16
1.4.1 Et paradigmeskifte som gav Europa store økonomiske og teknologiske fortrinn	16
1.4.2 Fabrikker og urbanisering	16
1.4.3 Et dannelse basert på fossile brensler	17
1.4.4 Mekanisering og rasjonalisering	17
1.4.5 Jordbruket effektiviseres, rasjonaliseres og flyttes til storgårder	17
1.4.6 Rimeligere transport	17
1.4.7 Bil, fly, telefon, radio og fjernsyn	17
1.4.8 Kraftig økning i befolkningen	18
1.4.9 Kraftig økonomisk vekst	18
1.4.10 Økonomisk tenking	18
1.4.11 Det kapitalistiske dannelse vokser frem	18
1.5 INFORMASJON - OG KUNNSKAPSDANNELSE	19
1.5.1 Hva er et informasjon- og kunnskapsdannelse?	19
1.5.2 Informasjons- og kommunikasjon er blitt den dominerende drivkraften	20
1.5.3 Informasjon og kunnskap er blitt en strategisk ressurs og et konkurransefortrinn	21
1.5.4 Krever et høyt utdanningsnivå	21
1.5.5 Krever en IKT infrastruktur og lett tilgang på IKT-teknologi	21
1.5.6 Krever nye organisasjons- og ledelsesteorier	22
1.5.7 Informasjon - Ressurs - Forvaltning (IRF)	22
1.6 NETTVERKSDANNELSE	23
1.6.1 Fra et industrialisert dannelse til et nettverksdannelse	23
1.6.2 Hva er et nettverksdannelse?	24
1.6.3 Ikke et nytt fenomen	24
1.6.4 Et globalt nettverk uten landegrensler og begrensninger i tid	25

1.6.5	<i>Fra et fysisk til et virtuelt samfunn</i>	25
1.6.6	<i>En verden uten et sentrum</i>	26
1.6.7	<i>Et ikke hierarkisk samfunn</i>	26
1.6.8	<i>"Verden er liten"</i>	26
1.6.9	<i>Nettverksamfunnets vs. massemediasamfunnet</i>	26
1.6.10	<i>Skaper nettverkssamfunnet massearbeidsledighet?</i>	27
1.6.11	<i>Krever en annen form for sosial kapital</i>	27
1.7	UTVIKLINGSSAMFUNN (UTVIKLINGSLAND)	28
1.7.1	<i>Vanlige måleparametre</i>	29
1.8	PARADIGME OG PARADIGMEBETRAKTNINGER	29
1.9	ØKONOMISK UTVIKLING I FØLGE SCHUMPTETER SIN BØLGETEORI	32
1.9.1	<i>Økonomien utvikler seg i bølger</i>	32
1.9.2	<i>Juglar, Kitchin og Kontraditiev bølger</i>	32
1.9.3	<i>Schumpeter's forklaringsskjema</i>	33
1.9.4	<i>50 år mellom hver bølge</i>	33
1.9.5	<i>Alle teknologiske paradigmer har et begrenset innovasjonspotensial</i>	34
1.9.6	<i>Utviklingen av konjunkturteorier basert på Schumpeter</i>	35
1.9.7	<i>Hvordan vil "bølgene utvikle seg"?</i>	36
2	ORGANISERING AV ØKONOMIEN	38
2.1	MARKEDSØKONOMI	39
2.1.1	<i>Form</i>	40
2.1.2	<i>Tid</i>	40
2.1.3	<i>Tilgjengelighet</i>	40
2.1.4	<i>Eiendomsrett</i>	40
2.2	PLANØKONOMI	41
2.2.1	<i>Fordeler og ulemper ved planøkonomien</i>	42
2.2.2	<i>Marxistisk økonomi</i>	44
2.3	BLANDINGSØKONOMI	44
2.3.1	<i>Fordeling av goder og byrder</i>	45
2.3.2	<i>Produksjonsmidlene</i>	45
2.3.3	<i>Produksjon og salg</i>	46
2.3.4	<i>Fordeler og ulemper ved blandingsøkonomi</i>	46
2.4	FORHANDLINGSØKONOMI	47
2.4.1	<i>Forhandlingsøkonomi</i>	47
2.4.2	<i>Riksmegleren</i>	48
2.4.3	<i>Makt og forhandlingsstyrke</i>	48
2.4.4	<i>Forhandlingsøkonomiens kjennetegn</i>	49
2.4.5	<i>Økonomiske begrep og elementer i et lønnsoppgjør</i>	49
2.4.5.1	<i>Ramme</i>	49
2.4.5.2	<i>Pott</i>	50
2.4.5.3	<i>Generelt tillegg</i>	50
2.4.5.4	<i>Lønnsglidning</i>	50
2.4.5.5	<i>Lønnsoverheng</i>	51
2.4.5.6	<i>Lønnsprofil</i>	51
2.4.5.7	<i>Reallønn</i>	52
2.4.5.8	<i>Årslønn</i>	52
2.4.5.9	<i>Årslønnsvekst</i>	52
2.4.5.10	<i>Minstelønn</i>	52
2.4.5.11	<i>Tjenestetvistloven</i>	52
2.4.5.12	<i>Arbeidstvistloven</i>	53
2.4.5.13	<i>Interessetvist</i>	53
2.4.5.14	<i>Fredsplikt</i>	53
3	FIRE INDUSTRIELLE REVOLUSJONER	54
3.1	IKKE 1, MEN 4 INDUSTRIELLE REVOLUSJONER	54
3.1.1	<i>Den første industrielle revolusjon</i>	55

3.1.2	Den andre industrielle revolusjon	55
3.1.3	Den tredje industrielle revolusjon	55
3.1.4	Den fjerde industrielle revolusjon.....	56
3.2	DEN FØRSTE INDUSTRIELLE REVOLUSJON	56
3.2.1	Kjennetegn	56
3.2.2	Fra håndverk til fabrikkproduksjon	57
3.2.3	Befolkningsøkning og klasseskille	57
3.2.4	Innovasjon drevet utvikling	57
3.2.5	Drivkrefter bak 1. Industrielle revolusjon	58
3.2.6	Konsekvenser av den 1.industrielle revolusjonen.....	58
3.3	DEN ANDRE INDUSTRIELLE REVOLUSJON	59
3.3.1	Radikale innovasjoner	59
3.3.2	Papirindustrien vokser opp	60
3.3.3	Vannkraft blir Norges store satsningsområde	60
3.3.4	Industrialiseringen stimulerer urbaniseringen	60
3.3.5	Nye typer industrialiserte produkter	60
3.3.6	Elkem.....	61
3.3.7	Norsk Hydro	61
3.3.8	Vitenskapelig forskning.....	62
3.3.8.1	«Den lineære modellen»	62
3.3.8.2	Industribasert forskning.....	62
3.3.9	Krise i den forskningsbaserte industrien	63
3.3.10	Konsekvenser av den 2. industrielle revolusjonen	64
3.3.11	Bedriftsmessige endringer.....	64
3.4	DEN TREDJE INDUSTRIELLE REVOLUSJON	65
3.4.1	Konsekvenser av den 3. industrielle revolusjonen.....	66
3.4.2	Faktorer som har endret bedriften i 3. industrielle revolusjon.....	66
3.4.3	Bedriftsmessige endringer	67
3.5	DEN FJERDE INDUSTRIELLE REVOLUSJON	67
3.5.1	Hva er Industri 4.0?.....	67
3.5.2	Historisk bakgrunn	68
3.5.3	En postkarbon verden	69
3.5.4	Design prinsipper	70
3.5.5	Industri 4.0 drives av automatisering og kunstig intelligens.....	70
3.5.6	En kilde til innovasjon og konkurransefortrinn	71
3.5.7	Nye forretningsmodeller	71
3.5.8	Masseledighet?.....	72
3.5.9	Hver tredje nordmann i faresonen	73
4	NORSK ØKONOMI FRA FØR ÅR 1350 TIL 2000.....	74
4.1	NORSK ØKONOMI FØR 1350	74
4.1.1	Steinalderen	74
4.1.2	Bronse og jernalderen	75
4.1.3	Vikingtiden	75
4.1.4	Høymiddelalder.....	76
4.2	NORSK ØKONOMI 1350 – 1537	77
4.2.1	Svartedauen	77
4.2.2	Kalmarunioneni 1397 - 1537.....	77
4.3	NORSK ØKONOMI 1537 – 1800	78
4.3.1	Lensherrer og fogden	78
4.3.2	Befolkningsvekst	79
4.3.3	Økonomisk vekst	79
4.3.3.1	Trelast	80
4.3.3.2	Fiske	80
4.3.3.3	Gruvedrift.....	80
4.3.4	Dansk enevelde	80

4.3.4.1	Byprivilegiene.....	81
4.3.4.2	Borgerne	81
4.3.4.3	Høkerne	81
4.3.4.4	Navigasjonsakten	82
4.3.4.5	Gruvedrift.....	82
4.3.4.6	Fiske	82
4.3.4.7	Liberalisering av økonomien	82
4.3.5	Penger på 1700-tallet	82
4.3.5.1	Daleren.....	82
4.4	NORSK ØKONOMI 1800 – 1850.....	83
4.4.1	Privilegiesystemet	83
4.4.2	Klassisk kapitalisme.....	83
4.4.3	Napoleonskrigene driver utviklingen	84
4.4.4	Unionstiden og embetsmannsstaten	84
4.4.5	Nytt pengesystem og bankvesen	84
4.4.6	Christiania Børs åpner.....	85
4.4.7	Christiania Sparebank blir Norges første bank.....	85
4.4.8	Næringslivet.....	85
4.4.9	Sosiale grupper.....	86
4.4.10	"Bondekommunisme" og liberalisering	86
4.4.11	Nytt småborgerskap.....	87
4.4.12	Befolkningsvekst skaper endringer.....	87
4.4.13	"Restoration" går fra Stavanger til Amerika	88
4.4.14	Marcus Thrane og Arbeiderforeningen	88
4.4.15	Den industrielle revolusjonen når Norge	88
4.5	NORSK ØKONOMI 1850 – 1900.....	89
4.5.1	Jordbruket	89
4.5.2	En kompetent verkstedsindustri.....	89
4.5.3	Jernbanen og økonomisk bistand.....	90
4.5.4	Utvandringsbølge.....	91
4.5.5	Industrialisering	91
4.5.5.1	Tekstilindustrien	91
4.5.5.2	Sagbruk og høvlerier	91
4.5.6	Eksporthandelen	91
4.5.6.1	Fiskeeksport	92
4.5.6.2	Trelasteksport	92
4.5.6.3	Malm og metaller.....	94
4.5.6.4	Skipsfart	94
4.5.7	Urbanisering.....	95
4.5.8	Christiania Spigerverk etableres.....	95
4.5.9	Ny skolelov for fattig og rik	95
4.5.10	Pengeloven innføres.....	95
4.5.11	Barnearbeid i Norge begrenses	96
4.5.12	Eiendomskrakk i Kristiania	96
4.5.13	Innføringen av allmenn stemmerett.....	96
4.5.14	Oppsummering.....	96
4.6	NORSK ØKONOMI 1900 – 1930.....	97
4.6.1	Norge blir en selvstendig nasjon (1906-1914).....	97
4.6.2	Kong Haakon 7.....	97
4.6.3	«Den nye arbeidsdagen»	97
4.6.4	Gode forutsetninger for økonomien.....	98
4.6.5	Den andre industrielle revolusjonen.....	98
4.6.6	Industrialisering og urbanisering	98
4.6.7	LO og Norsk Arbeidsgiverforening opprettes.....	99
4.6.8	Enorm vekst etter 1906.....	99
4.6.9	1. verdenskrig (1914 - 1917)	99
4.6.10	Mellomkrigstiden (1918 - 1931)	100

4.6.10.1	Mindretallsregjeringer	101
4.6.10.2	Kronen blir bundet til gull	101
4.6.10.3	Hvalfangsten vokser	101
4.6.10.4	Bankkrise.....	101
4.6.11	Verftsindustriens fall	102
4.6.12	Økonomisk vekst og omstilling.....	102
4.7	NORSK ØKONOMI 1930 – TALLET.....	103
4.7.1	Børskrakk og bankkrise	103
4.7.2	Depresjon og rekordhøy arbeidsledighet	103
4.7.3	Kronen forlater gullstandarden.....	103
4.7.4	Sterk vekst fra 1935	103
4.7.5	Arbeiderpartiet blir landets største parti	104
4.8	NORSK ØKONOMI 1940 – TALLET.....	105
4.8.1	2. verdenskrig.....	105
4.8.2	Arbeiderpartiet tar styringen for oppbygningen.....	105
4.8.3	Fellesprogrammet	106
4.8.4	Statens husbank.....	106
4.8.5	Marshall hjelpen og krigserstatning skaper vekst.....	107
4.8.6	Norsk Jernverk i Mo i Rana.....	107
4.8.7	Industrialisering	108
4.8.8	Reguleringsstaten	108
4.8.9	Planøkonomi	108
4.8.10	Korporativ pluralisme.....	109
4.8.11	Velferdsstaten påbegynnes	109
4.8.12	FN	109
4.8.13	Nato.....	109
4.9	NORSK ØKONOMI 1950 – 1960 - TALLET	110
4.9.1	Normaliseringsperiode	110
4.9.2	Utbyggingsperiode.....	110
4.9.3	Gode økonomiske tider	110
4.9.4	Oljeletingen begynner.....	111
4.9.5	Lang stabil vekst.....	111
4.9.6	Fra primærnæringer til sekundær- og tertiærnæringer	112
4.9.7	Urbaniseringen fortsetter	112
4.9.8	Styringssystemet i 1950-60 årene.....	112
4.9.9	Landsfaderen Einar Gerhardsen.....	112
4.9.10	Fullmaktslovene	113
4.9.11	Den formative fasen.....	113
4.9.12	En blandingsøkonomisk reguleringsstat	114
4.9.13	Statlig industrialisering	114
4.9.14	Folketrygden innføres.....	115
4.9.15	9 årig grunnskole.....	115
4.9.16	Høyere utdanning blir populært.....	115
4.10	NORSK ØKONOMI 1970 – TALLET.....	116
4.10.1	Oljen blir funnet.....	116
4.10.2	Arbeiderpartiet styrer landet.....	116
4.10.3	Norge blir et velferdsamfunn	116
4.10.4	Oljen finansierer velferdsamfunnet.....	117
4.10.5	Oljesystemet.....	117
4.10.6	Et tiår med sterk økonomisk vekst	118
4.10.7	Urbaniseringen stopper.....	119
4.10.8	Postindustrialisering.....	119
4.10.9	Primærnæringene.....	119
4.10.10	Shipping.....	120
4.10.11	Innvandringsbølgen.....	120
4.10.12	Mange populære, men dyre økonomiske reformer.....	120

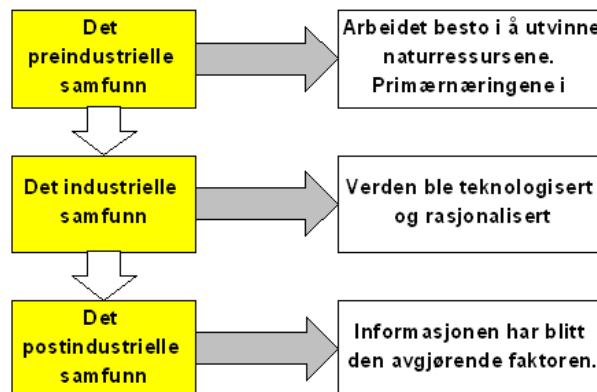
4.10.13	Mediene fristilles	121
4.10.14	Nye universiteter og de første distriktshøgskolene	121
4.11	NORSK ØKONOMI 1980 – TALLET.....	121
4.11.1	Et velutviklet velferdssamfunn	121
4.11.2	Ny økonomisk politikk	122
4.11.3	Jappetid og bakrus 1984-1992	122
4.11.4	Reduserte oljepriser.....	123
4.11.5	Økt arbeidsledighet	123
4.11.6	Gjeldstynget husholdninger	123
4.11.7	Bankkrise	123
4.11.8	Børskrakk.....	124
4.11.9	Boligkrakk.....	124
4.11.10	Invandringspolitikk	124
4.12	NORSK ØKONOMI 1990 – TALLET.....	125
4.12.1	Velferdstoppen	125
4.12.2	Statens petroleumsfond (Oljefondet) opprettes.....	125
4.12.3	EØS-avtalen gir Norge adgang til EUs indre marked.....	125
4.12.4	Televerket blir Telenor i 1995	125
4.12.5	Langvarig oppgang 1993-1998	126
4.12.6	Høykonjunktoren fortsetter til 2001.....	126
4.12.7	Målstyring i det offentlige.....	126
4.12.8	LO og Arbeiderpartiet.....	127
4.12.9	Helse- og skattereform	127

1 Samfunnsutviklingen

1.1 Fra preindustrielt til postindustrielt samfunn

Sosiologen *Daniel Bell* har vist at vi det siste århundre har beveget oss fra et pre-industrielt samfunn, hvor arbeidet besto i å utvinne naturressurser, gjennom industrisamfunnet hvor livet primært var en “*kamp mot den bearbejdede naturen*” og hvor verden ble teknologisert og rasjonalisert, til dagens post-industrielle samfunn hvor informasjon, kunnskap og nettverk er blitt den avgjørende ressursen.

Utviklingen er direkte knyttet sammen med [paradigme](#) utviklingen i økonomien og kan forklares gjennom Schumpeter og Freeman's [bølgeteori](#) som viser hvorfor samfunnsutviklingen og utviklingen i økonomien går i bølger.

Disse tre utviklingsfasene kan videre deles opp i:

1. **Preindustrialisert samfunn:**
 - Jeger- og sankesamfunnet
 - Jordbrukssamfunnet
2. **Industrisamfunnet**
3. **Postindustrialisert samfunn:**
 - Informasjons- og kunnskapssamfunn
 - Nettverkssamfunn